

tu, dobu nálezu, literatúru k nálezisku, predmet a jeho popis, nerímske sprievodné nálezy, datovanie, literatúru k predmetu a poznámky. V prípade, ak chýbajú niektoré údaje, absentujú aj zodpovedajúce rubriky. Popis nálezov je obmedzený na jeho typologické zaradenie. Za hlavnou časťou katalógu nasledujú súpisy predmetov podľa druhu nálezov (sídlišká, pohrebiská, depoty, hroby a predmety bez bližších nálezových okolností). V abecednom poradí sú v nich zoradené obce a miesta nálezov s odvolaním na čísla predmetov v hlavnom katalógu. Tieto časti značne uľahčujú a zrýchľujú vyhľadávanie predmetov podľa rôznych kritérií. Väčšinu z 95 tabuliek tvoria kresby a fotografie predmetov prevzaté poväčšine z iných publikácií. Preto sú v nich kresby rôznej kvality. Autor sa mohol pokúsiť aspoň časť predmetov nakresliť nanovo. Dve posledné tabuľky zahŕňajú plány rímskych stavieb v Cíferi – Páci, Bratislave-Dúbravke a vo Veľkom Kýre.

Práca Erika Hrnčiarika podáva ako prvá komplexný pohľad na rímsky import z územia dnešného Slovenska v období od doby laténskej po koniec doby rímskej. Ukazuje narastajúci rímsky vplyv už pred príchodom prvých germánskych skupín. Rieši nielen otázky pôvodu importovaných predmetov, ale aj spôsob ich používania v domácom prostredí. Prínosné je aj porovnanie importu v jednotlivých kultúrne odlišných regiónoch.

Igor Bazovský

LUDEK GALUŠKA: HLEDÁNÍ PŮVODU. OD AVARSKÝCH BRONZŮ KE ZLATU VELKÉ MORAVY. SEARCH FOR THE ORIGIN. FROM AVAR BRONZE ITEMS TO GREAT MORAVIAN GOLD. MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM BRNO (279 STRÁN, 230 MÁP, OBRÁZKOV A TABULIEK V TEXTE). BRNO 2013. ISBN 978-80-7028-386-8.

Po legendárnych „troch kráľoch“ moravskej slovanskej archeológie nastúpila ďalšia generácia bádateľov, ktorá sa už tiež dožíva veku, v ktorom od nich odborná verejnosť oprávnene očakáva zásadné syntetické výstupy. Jedným z nich je aj L. Galuška. Jeho terénou arénou je Staré Město-Uherské Hradiště a okolie. Je to autor viacerých monografických publikácií. Ako posledná z nich vyšla práca venovaná dvom fenoménom včasnostredovekej archeológie strednej Európy – tzv. neskoravarských liatym bronzom, ostrohám s háčikovým ukončením a zlatníckym prácam z veľkomoravského obdobia.

V prvej kapitole M. Galuška rozoberá fond nálezov datovaný do prelomu 8/9. storočia. Pre toto obdobie je typické, že sa na moravskom území stretávajú dva druhy artefaktov, ktoré sa v ostatných regiónoch v zásade vylučujú – háčikové ostrohy a neskoravarské liate kovania. Zatiaľ čo prvý z týchto artefaktov dosiaľ absentuje v hroboch, druhý sa vyskytuje vo funerálnych aj v sídliskových nálezoch. To je samo o sebe jav, ktorý by si zaslúžil samostatnú pozornosť. Autor neobišiel ani otázku, prečo a ako sa po páde Avarskeho kaganátu bronzové kovania opaskov, typické pre nomádske prostredie, dostávali na južnú Moravu (presun umeleckých remeselníkov?, dary?, korisť?, surovina?). Za pozornosť v tejto kapitole však stojí predovšetkým podrobná analýza nálezovej situácie a nálezov z polohy na Mariánskom námestí v Uherskom Hradišti. L. Galuška dochádza k prekvapivému, ale precízne vyargumentovanému záveru, že dosiaľ akceptované interpretácie nálezovej situácie nemajú opodstatnenie. Odmietla charakteristiku lokality ako hradiska s dokladmi kovoliateckej činnosti. Táto časť publikácie je dôležitá aj z metodologického hľadiska, keďže podobný interpretačný „smog“ nebýva v staršej literatúre ojedinelý (viď „sklárske“ pece v Nitre). Za zmienku stojí aj autorove upozornenie, že na typologické rozdiely v keramike sa nemožno pozeráť len z hľadiska chronológie, ale treba brať do úvahy aj regionálne faktory. K tomu možno dodať, že aj provenienciu, pretože v tej istej dobe sa vyrábala kvalitatívne a dizajnovane iné hrnčiarske tovary v remeselných centrách a iné vo vidieckom prostredí.

L. Galuška publikuje aj niekoľko nových nálezov z tohto horizontu (Hluk, depot zo Zlínska) a analyzuje heterogénne hromadné nálezy z lokalít Moravský Sv. Ján a Gajary, ležiacich na slovenskom Pomoraví. Treba ale uviesť, že liate bronzové kovania v týchto kolekciami len marginálnu časť; o ich spolupatričnosti sa vzhľadom na nejasné nálezové okolnosti treba vyslovovať s určitou opatrnosťou.

Obsahom druhej časti knihy je šperkárstvo Veľkej Moravy. Množstvo artefaktov zo vzácnych kovov, datovaných do tohto obdobia, trvajúceho len čosi viac ako polstoročie, nastoľuje nielen otázky typologické a chronologické, ale aj otázky proveniencie, väzieb na okolité kultúrne okruhy, úrovne umeleckého remesla a používaných technológií. Autor správne pochopil, že bádanie sa nemôže obmedziť len na tradične nastoľované témy, ale treba sa vracáť aj k nálezovým situáciám a znova ich kriticky hodnotiť. Sumarizuje doklady šperkárstva, analyzuje nálezový obsah dosiaľ známych výrobných objektov, pričom sa zameral predovšetkým na objekt XIII/90-09 zo Starého Města. Z opísaných nálezov je zaujímavá predovšetkým podložka z parohu losa, ktorú autor interpretuje ako „mäkkú kovadlinku“ na výrobu plechových dutých

pologuličiek. Aj pre ďalšie – typologicky menej výrazné – predmety hľadá uplatnenie v šperkárstve. Pri niektorých artefaktoch (napr. železný hrot) však treba konštatovať pomerne nízku mieru pravdepodobnosti, hoci nálezové kontexty iste k podobným úvahám nabádajú. Veľký priestor venoval L. Galuška porovnaniu technologických aspektov šperkov z hrobov staroměstského pohrebiska s dokladmi šperkárskej výroby a dochádza k záveru, že mnohé ozdoby (venuje sa najluxusnejším) boli vyrábané práve v miestnych dielňach. V tejto súvislosti polemizuje s názorom maďarského bádateľa B. M. Szökeho, podľa ktorého veľkomoravské šperky boli dovozom z oblasti Blatenského jazera. Zdá sa, že nálezová situácia a rozbor nálezov dáva za pravdu Galuškovj argumentácii. Zložitejšie je to v súvislosti s chronológiou šperkov, kde autor polemizuje s názormi H. Chorvátovej a Š. Ungermana. Tu je diskusia postavená na veľmi zložitej stratigrafii staroměstského pohrebiska, ale aj na koncepcii krátkej a dlhej životnosti jednotlivých artefaktov.

Kniha je sprevádzaná množstvom ilustrácií, ktoré možno bez výnimky považovať za kvalitné, v niektorých prípadoch až umelecké. V texte však chýbajú odkazy na príslušné obrázky. Čitateľ sám posúdi, či táto absencia nepôsobí rušivo. Publikácia je dvojjazyčná, pričom český a anglický text sádzaný menším písmom plynú od prvej stránky vedľa seba ako informačne rovnocenné. V závere je pripojený súpis literatúry, ilustrácií a „Slovo o autorovi“.

Kniha ukazuje, aké veľké množstvo poznatkov z viacerých vedných oborov musí absorbovať bádateľ, ktorý chce spracovať úzko špecifickú a konkrétnejšiu tému, akú si autor zvolil. Hoci pri argumentácii vychádzal predovšetkým z poznatkov, získaných výskumom v Uherskom Hradišti a okolí, jeho závery možno aplikovať na včasnostredoveký vývoj stredoeurópskych Slovanov vôbec.

Vladimír Turčan